

51

De
CHILONE,
Rectæ rationis amatore,
&
METEORISMO
LOGICO

Theses XII,

Programmatis instar ventilatæ;

Cui accedit

Actus Oratorius

D. 21. Septembr. hora IX. publice habendus,

Auctore

Samuele Walthero,

Gymn. Magd. ConR.

MAGDEBURGI, Typis Andreae Mülleri. MDCCXVII.

Vanquam Lacedæmoniorum respublica subtilissima fraude ac fuce philosophiæ Lycurgi vehementer erat depravata: in Chilone tamen integritatis prudentiæque haud dubia extare signa arbitror. Etenim si Gellius eum sapientia fuisse præstabilem dicit: hunc ipsi titulum deberi judico, propterea quod omnes suas actiones ad rectæ rationis usum vocavit. Confirmat meam sententiam D. Siculus, qui, consentientem, inquit, Chilo cum sermonibus vitam agebat, quod raro admodum reperias. Natus est Lacedæmone, ibique non solum Olymp. LVI. Ephori gessit munus, verum alios quoque Ephoros instituit. Notari mereretur fundamentum prudentiæ ipsius, *Cognitio* nimirum *Sui*, in qua tantum profecisse eum putant Veteres, ut in capiendō consilio, morum probitate, perferendisque injuriis nihil a recta ratione alienum agere videretur. Nihil autem magis rationi existimabat adversari, quam sermones vagos ac linguæ crimina, quapropter non solum brevitati in dicendo studuit, ita, ut morem hunc Chilonium appellarint philosophi, sed etiam juvenes moneret, ut senum auctoritatem & acumina sequerentur. Porro ita differre peritos ab imperitis dixit, ut domiti equi ab indomitis, viventibus a mortuis, eo scilicet consilio, ut ostenderet quantum mens valeret sana. Quid hoc, quod principem semper immortalia meditari debere judicavit? Quod civium judicium obedientia legibus præstanda, mutuisque officiis acui putavit? Taceo alia ex D. Laertio haurienda. Imprimis me-
mora

morabile est, quod, senex cum esset, dixerit aliquando, se in tota fere vita nihil præter rationem egisse. Quod cum aliquanto jactantius dictum esse videatur: laudandus tamen est naturæ conatus. De reliquo tanti rationem fecit, ut futurorum etiam providentiam, (quæ ratione comprehendi possit) virtutem Viri esse crederet. Mortuus est tandem summo civium desiderio.

Ex his, quæ dixi, apparet, quantopere Chilo soliditatem & sanæ rationis usum amaverit. Recto igitur ac probo judiciotribuendum est, si quæ laude digna geruntur in societate humana. Quo magis convenit, præcepta Logica & de modo verum inveniendi accommodari emolumento Reipublicæ. Hic vero enormiter peccatum est ab Eristicis & Scholasticis. Nam cum animum ad subtilia & rixosum disputandi genus flecterent, factum est, ut non solum vita civilis, sed etiam Philosophia, quid? quod & Theologia insigne caperet detrimentum. Tantum Philosophiæ Moraliæ effecit ignorantia. Monuit igitur me sapientia Chilonis, ut nonnulla de augmento Logices consignarem, ex quibus colligi posset, quis sit Scholasticorum Meteorismus, id est, vanus, ineptus atque a natura abhorrens ad mentem perpoliendam apparatus.

I. Logicam nemo rectius tradere potest philosophiæ moraliæ cultore.

Disciplinæ enim sunt medicina miseræ humanæ, ergo & Logica menti medelam afferat & sanitatem. Hac vero restitui neutiquam potest, nisi animus sit liberatus erroribus. At quem sapientum fugit, quam plurimos ex moribus etiam derivari? Sive enim perturbationes ipsas, sive quorundam vitæ statum corruptum consideres: utrimque patebit, mentem quasi fascino quodam infectum, falsa pro veris, certa pro incertis, verosimilia pro solidis arripere & suo tempore venditare. Nonne per totam vitam amor & odium, favor & invidia, spes metusque mentem in diversas rapiunt partes? Nonne mores vario corporis temperamento affecti animum in suos trahunt vortices? Quid memorem vitia cardinalia? Cum Voluptas Epicureismum (liceat vocabulis vulgaribus uti) securitatem; Ambitio Scepticismum, *αυθαδηνισμῶν*, Naturalismum, Atheismum; Avaritia superstitionem & Magiam, atque hoc ipso corruptum vitæ statum ef-

formet: nonne ista animum tanto incommodo afficiunt, ut recte iudicandi vim atque facultatem plane amittat? Taceo bona externa, & quæ commodi nomine veniunt, quibus, veritate neglecta, id quod utile est, pro vero venditur. Qvis igitur dubitet, varia diversaque inde nasci hominum iudicia, atque ita nasci ut Meteora? Multiplicari veritatem, cum tamen sit una? Abscondi fere, cum unusquisque eam se possidere arbitretur? sed hæc a philosopho morum doctore ostenduntur. Videmus ergo, quid expectandum sit aut a Scholasticis, aut qui eorum umbram sequuntur. Sive enim piscium instar hic muti sunt, sive sectæ vitio indigna auditu proponere, atque plane *μῆτις ἀπίστευτα*, videbuntur. Atque hi fructus sunt superbiæ Peripateticæ. Hæc enim disciplina ab omni hominum memoria *δοξασοφίας* studio abrepta, cum indignum iudicasset, ex hortulo Epicuri & Stoicorum porticu, ex Physicorum aliorumque philosophorum phronteris non omnia, sed ea, quæ singuli præclare statuunt, in suum usum convertere: quam longissime a natura recedens in inanem subtilitatem, dialectices acumina, & disputationum labyrinthos est prolapsa. Tantum philosophiæ moralis ignorantia & *ἀκακία* efficere valet ac comparare.

II. Alius cogitationum fons & officina est aperienda, quam vulgo in Logicis fieri solet.

Neque hoc a cathedrario, ut Seneca ait, philosopho expectandum, sed ab Ethicæ facultatis perito, qui Deum ipsum præeuntem sequitur, & Naturam. Deus vero, Mose interprete, pronuntiat, esse *machschèbbot b lesfigment a cordis*, Natura *Θιδωφίαν*, amorem sui corruptum. In utroque, appetitus quid possit ad depravandum iudicium, ostenditur. Appetitus ut plurimum movet mentem, format ideas scopo suo inservientes, eamque iimitibus coercet suis. Unde orta est Eclecticorum regula: *Voluntatis esse crudelis in mentem & cogitationes imperium*. Cum vero eidem appetitui summam agitationem, qualis in rota apparet, tribuat Salomon Sap. IV, 21. hinc sponte fluit illud axioma: *Perversa esse natura omnium hominum iudicia, summaque imis miseri*. His iungo Pauli effatum, qui gentes, ait, cupiditatibus in errores esse pertractas, Ephes. IV, 17. 18. Ex quo illud: *Malitiam hominum vanitasque studium esse errorum gravissimorum causam*. Sunt quidem hæc ex divinis oraculis deprompta, verum ad purioris philosophiæ

sophiæ capita referenda, quæ scilicet aperte demonstrant id, quod in ore plerumque habent Eclectici: *Non dari bonos Logicos, nisi sint boni Ethici.* Mores enim, ut dixi, iudicii vim inflectunt, mentique spatia determinant pro imperio voluntatis. Quamvis autem mens necessario ita iudicet, ut res ipsi sistuntur: appetitus tamen, umbris offusis, imagines ita proponit, ut ex commodo voluntatis fiat iudicium. Itaque ideas quidem ad mentem referimus, iudicia vero, si theoretica quædam excipias, actus esse voluntatis existimamus. Quoniam autem homo natura ad malum fertur, non sola consuetudine: sequitur, *Logicam facultatem non perfecte acquiri, nisi Voluntati imperium sit abrogatum.* Frustra igitur Logica illotis quasi manibus seorsim traditur, atque Scholastici hunc fontem in præceptis Logicis pessime negligunt, falso sibi persuadentes, cogitationes ad mentem pertinere solam. Unde præcepta eorum sterilia esse, & ad sapientiam generandam inutilia vel Davus affirmabit. Quanquam quid ex spinis ficus quaramus? Quos ex Scotistarum, Carpentariorum, Vasqueziorum, Suareziorum meteoris speremus colores?

III. Philautiæ cognitio turpiter in Logicis vulgaribus est omissa.

En insignem doctrinæ moralis in arte bene iudicandi usum! Hæc enim docet, eam esse præjudiciorum effectricem. Oriuntur ista aut ex puris aut mixtis facultatibus. Imprimis noratu dignissima sunt ea, quæ ex *Præcipitantiâ, Auctoritate & Affectibus* originem ducunt. Dici non potest, quantam Veritas horum labe & veneno lucis suæ faciat jacturam. Stultas enim opiniones pro veritate ipsâ venditant, qui socordia aut imperitia laborant, quique aliorum ingenium, suumque emolumentum sequuntur. Quare efficitur, ut principia quædam mentibus imprimantur hominum, per totam vitam ipsis damnum afferentia, ut *Jucundum* aut *Utile esse verum.* Videmus sane quotidie alios in voluptate, alios in utilitate verum querere, quia incredibili ejus cupiditate sunt inflammati. Atque hinc est, quod Cæsar semper in ore habuit illud Euripidis: „Nam si violandum est jus, regnandi gratia violandum est; aliis rebus pietatem colas. Liceat igitur ingenia dispefcere in ea, quæ *Symbola seculi,* & ea quæ sanctissimæ *Veritatis* vestigia amant: & manifesto elucebit utriusque

usque partis indoles in *ἁποσιτισ*, ut Prodicus rem apud Xenophontem exprimit, & veritate ipsa amplectenda. Nemo nostrum ignorat, ignem purgatorium esse vocabulum otiosum, non desinunt tamen hujus patroni figmentum istud defendere, quia utile locum obtinet veri. O detestabilem præjudiciorum vim! Hanc vero doctrinam a Scholasticis desideres? a Scholasticis inquam, qui cognitionem sui susque deque habentes, subtilia quærendo, præjudiciorum mole sunt impediti? Immo vero in scholis eorum videas præjudicia oriri ceu pestem, mobilitate vigere ceu pestem, vi sua nocere ceu pestem. Fit igitur, ut multorum in republica literaria navi a prudentioribus luci publicæ exponantur.

IV. Insignem & hoc meretur notam, quod non ostendunt Sophistæ, quænam in mente sit impotentia naturalis.

Tanta miseria animus est cumulatus, ut infinitæ molis sit, his malis eluctari. Quantum, quæso, obscuritas, confusio, dubitatio & imbecillitas in percipiendis rerum formis, in judicio ferendo; quid divisio rerum, quæ natura coherent; quid conjunctio notionum sibi adversarum; quid definitio incongrua parit incommodi? Quantum argumentatio, adhibita causa debiliori? Nam quod maximi momenti est, vix quisquam datur, in cujus vita (Galli foibleffe dicunt) non conspiciatur aliquid absurdi. Vitium illud humanæ naturæ commune in Idearum consociatione est quærendum. Sapenumero enim ideæ perperam inter se connectuntur, & licet nulla inter eas sit cognatio, ita tamen vinculo quodam copulantur, ut eas separare admodum sit difficile. Itaque se mutuo comitantur, una mentem subeunt, incautisque ita imponunt, ut de improvviso extra oleas, quod ajunt, versentur. Hæc & sexcenta alia Philosophus naturæ corruptæ scrutator examinat, diligentiaque ad amovendos hosce morbos opus esse docet. Quid hic Scholastici? sicco rem arduam transeunt pede, putantes, se rerum suarum fatagere. Abunde enim est ipsis, si de Termino, Propositione aliisque suo systemati inclusis pauca, eaque cognitu facillima in medium proferant. Quotidie recurrunt ad eadem vocabula, Homo, Animal, & eadem enunciata: Omnis homo est animal, Petrus currit, Omnis homo est risibilis. Quidni, omnes Scholastici sunt deridiculi, id est, risu digni?

V. Inna-

V. Imaginationis vis, quo magis influit in actiones hominum,
eo diligentius explicanda est in dialectica disciplina.

Nulla species cogitari potest nisi pulsu imaginum. Hanc facultatem, quæ ejusmodi impressiones admittit, Vñum philosophi, *Phasivian* Græci appellant. Ejus vis & dominium in homine est longe maximum. Nam nullo non tempore vel recipit objectas sensibus species, vel receptas agitat imprimique memoriæ, vel easdem judicanti animo sistit. Unde passivæ & activæ nomine consideranda venit. Hic vero in physiologia Ethica diligentissime examinatur a rerum intelligentibus ejus origo, morbi, vitia, luxuries, defectus & contagiosa communicatio imaginationis fortis seu vividæ. Inquiritur in causas eloquentiæ splendidæ aut macilentæ; in rationem philosophiæ mysticæ, Pythiarum, Theosophorum & Enthusiasmo abreptorum, ostenditurque, quam male ab ipsis habeatur veritas. Observatur ejus diversitas in linguis & judiciis gentium, vario cælo & aere fruentium, atque adeo amplissimus rerum peritis panditur campus. Quid Scholastici? Non docent, quomodo ea sit corrigenda, quibusve sit circumscribenda limitibus, sed ut labruscam serpere patiuntur. Quid? quod Logodædalorum instar futilibus speciebus & meteoris opplent palæstram suam. Quod igitur inter eruditos multi velut umbræ per inane volitant, sopherarum peccatum esse existimatur.

VI. Ingeniorum quoque ratio cum maxime sit habenda, non
video, cur in vulgaribus compendiis sit prætermissa.

Ex ingeniorum diversitate vel gloriam sortitur veritas, vel maculam. Philosophiæ igitur moralis studiosus hoc sibi injunctum ab ea officium esse novit, ut in naturam ingeniorum inquirat, propterea quod ex propensionibus etiam hominum diversitas oritur ingeniorum. Cum enim quotidie occurrant felicia, mediocria, arida, sublimia, abjecta, curiosa, laboriosa, splendida, oscitantia, abstrusa, aperta, tumida, contemplativa, practica ingenia: de his nemo rectius judicat philosopho sobrio, modumque ille tradit, quomodo ea sint vel confirmanda vel emendanda, ut Deo & patriæ inde non contemnendus redundet usus. Frustra vero iterum iterumque ad systemata vulgaria recurras, percepturus

rus nonnulla scopo tuo inservientia. Neque adhuc cessat vetus & per-
vulgata illa querela, *negligi scrutinium ingeniorum*. Apolline enim in
utramque aurem dormiente succrescunt lolii instar varia ingenia, fucum,
dolum improbasque artes disseminantia. Verum hæc in sacro Aristot-
elis organo non reperiri dicent hujus amatores. Bene. Vocem com-
primo.

VII. Si veritas capiat emolumentum, non sunt
audiendi Scholastici.

Ex quo tempore inutilis rerum sublimium contemplatio, & tortuo-
sum genus dicendi caput extulit, veritas fieri cœpit languida atque florem
demittere. Inde quæstæ est, Theoriam præponi sapientia, separari item
ea, quæ sunt conjungenda. Cui malo ut remedium afferatur, Philoso-
phia moralis & proficiæ veritatis amator virtutes (quas habet tus morales
vocant) suis auditoribus serio diligenterque commendat, *Probitatem*
nempe, cujus adjumento utilium rerum veræque sapientiæ amor excite-
tur; *Diligentiam*, quæ in applicanda mente ad utilem veritatem cogno-
scendam cernatur; *Providentiam*, quæ actiones ita dirigat, ut cum vero
congruant, atque exinde prudentiæ appareant vestigia; *Obedientiam*, ita
veritati inservientem, ut homini conciliet justitiæ & æquitatis studium;
Constantiam, quæ fluctuantem animum compefcet, quæque fide, tempe-
rantia ac fortitudine armata, veritatem solidam & honestam contra Ma-
tærologiæ injurijs defendat. Unde *ναδασου*, hoc est, mentis virtutes, ima-
ginationis & appetitus temperiem, ingeniique culturam idoneo audito-
ri ad sanitatem comparandam injungit. Quæ cum in compendiis Scho-
lasticorum nusquam compareant, adeoque de vero & cognitione rerum
ad felicitatem pertinentium nulla fiat mentio: non video, quo jure
teratologiam scholasticam animo imbibendam esse statuam.

VIII. Veritas utilis habet sua adjumenta, (a) Me-
ditationem & *αιδης*.

Meditatio est anima eruditionis, adeoque & Veritatis. Quomodo
ea a juvene docili sit instituenda, alio loco explicabo. Nunc observasse
sufficiat, eruditissimos quoscunque hac arte ad summum eruditionis per-
venisse

venisse fastigium, otiosam vero turbam immisisse falcem in alienam messem. Primum autem & extremum in meditando est cognitio naturæ. Ex quo fluit *αισθησις* sive sensus earum rerum, quas percipimus, estque propria experientia. An vero a Scholasticis hæc via est speranda? Minime. Nam suæ hæresi intenti mentis agitationem, utiliumque rerum per-
vestigationem impediunt, aut certe minus urgent. Quo factum, ut multa ingenia fuerint arida, macilenta, atque ad recte judicandum inepta. Hinc tot fures nati, qui aliorum cogitata in suas plagas conijcere cal-
luerunt.

IX. (b) Interpretationem,

Hæc tam necessaria est ad animum bene formandum, aliorumque sensum pervidendum, ut sit veritatis alter quasi oculus. Sophistæ autem ipsum Aristotelem (quanquam ille in multis Grammaticus est) turpiter neglexerunt, causamque tandem Jure peritis dedere, hanc disciplinam ad septa Juris Naturæ pertrahendi, cum tamen sit pars Logicæ. Unde historia docet, quam oscitanter multi hac destituti veritatem cum aliis communicarint.

X. (c) Soliditatem.

Demonstrationis nimirum vim, cujus ratio in analyticis traditur. Sed hæc facultas profundam universæ eruditionis cognitionem requirit. Hujus loco Sophistæ dialecticam summo in fastigio collocarunt. Quare effectum est, ut verosimilia venderent solidæ veritatis loco. Nonne vero hoc est decipere humanum genus, & veritatem enervare? Quanquam vero magna etiam de demonstratione a Scholasticis ante bonarum literarum *παλιγγενεσιαν* erant volumina descripta: sub pondere tamen suo defecerunt boni viri; atque ex ipsa subtilitate & exemplis allatis constat, quam humilis, quam jejuna sit ipsorum scientia.

XI. Syllogismus non est finis Logicæ.

Mentis enim sanitas & rectæ rationis usus præponderat. Non ignoro, hæc præter opinionem Vulgi dici, non autem possum, quin hæc libere scribam. Loquatur pro me Planerus Philosophus Witteber-

B

genis,

genſis, loquantur alii, quorum magnus eſt numerus. Quod ſi vero Syllogiſmo forte opus eſt, unum eumque naturalem, atque ex evidentibus principiis ſponte fluentem ſtatuo Syllogiſmum, atque ad eum dijudicandum utor regula Nicolii: *Major ſit continens, minor contenta*, nec non Planeri: *Prædicata ſunt latiora ſubjectis*. Exemplo res fiet clarior, Mortalis, Homo, Petrus. O. homo eſt mortalis, Petrus eſt homo, E. Dabo aliud: Mortalis, equus, homo. O homo eſt mortalis, Equus non eſt homo, E. equus non eſt mortalis. Nam falſo hoc colligi regulæ prædictæ indicant. Inutilis igitur eſt operoſa *medii termini* inventio Scholaſticorum, ad Pontem aſinorum, non ad ipſas diſciplinæ recurrentium. Valeant ridiculæ machinæ & horrida III. figurarum nomina. Exulet reductio oſtenſiva, inſipidæ deliciæ. Valeant meteora!

XII. Ex Scholaſticorum itaque doctrina nulla capacitas animi, quæ ad Logices ſtudium requiritur, eſt ſperanda.

Medicinam enim morbidæ menti invident & felicitatem. Sed ne quid deſit huic illuſtrationi, ſuppeditabo deſiderata quædam:

- 1) Definitio Logicæ Schol. nihil minus pro ſcopo habet quam veritatem.
- 2) Sapientiam eſſe cognitionem rerum cognoscibilem, falſiſſimum eſt.
- 3) Logica ſchol. non diſponit animum, ad veritatem in diſciplinis inveſtigandam.
- 4) Utilis Veritas apud Scholaſticos languet, inutilis viget.
- 5) Neſciunt Veritatem, qui eam non omni ſtudio applicant ad vitam.
- 6) Impedimenta Veritatis non remove, eſt ipſam Veritatem negligere.
- 7) Scholaſticorum Logica non continet principia communiffima, animis inſita, atque ad vitæ uſum neceſſaria.
- 8) Nec doctrina de Ideis ſobrie & utiliter in ea traditur.
- 9) Gnoſtologia & Noologia augent ſubtilitatis mala.
- 10) Axiomata ibi allata pertinent ad Jus naturæ, &c.
- 11) Scholaſticorum dogmata de analogia ſunt tela araneorum.
- 12) In Prædicabilibus multa inveniuntur inutilia.

- 13) Farrago de genere & speciebus est ineptissima.
- 14) Falsum est, essentias, quæ ad Universalia referuntur, esse notas.
- 15) Essentias rerum consistere in indivisibili, nimis audacter dicitur.
- 16) Scholastici non possunt scire rerum omnium differentias specificas.
- 17) Categoriae sunt Graecæ loquacitatis mutilum & mancum dictionarium.
- 18) X. classes haustæ sunt ex vulgi locutionibus.
- 19) Vel rusticus potest ad X. classes respondere. v. g. Agellus.
- 20) Numerus denarius refert Pythagoreorum mysteria.
- 21) Ad augendam rerum cognitionem jejuna Categoriarum recensio nil valet.
- 22) Abstractiones de conceptu substantiæ, totius, partis, essentiæ sunt ineptæ.
- 23) Inutilis est distinctio in Categorias, Ante & Postprædicamenta.
- 24) Postprædicamenta sunt partim *ανωσπασματῶν* physica.
- 25) Scholastici non raro pro rebus ipsis significationes nominum dividerunt.
- 26) Logomachias debemus Scholasticis, quia plerumque definitiones omisere.
- 27) Modales non sunt quatuor.
- 28) Ridicula sunt principium individuationis, suppositivitas, identitas, hæcceitas, &c.
- 29) Schol. Methodum inveniendi medium terminum rejicimus ad pontem asinorum.
- 30) Syllogismos I. II. III. figuræ facere, est histrionem agere.
- 31) Dictum de Omni & Nullo non indiget figurarum technis.
- 32) Disciplina Topicorum per se est bona, sed vitio Scholasticorum fit fons vaniloquentiæ.
- 33) Præcepta analytica paucissimis regulis possunt includi.

Ergo

Bar Q. vana & subtilia proponit, Meteora fingit; non solida.
 ba O. Scholastici vana & subtilia proponunt,
 ra E. O. Scholastici Meteora fingunt, non solida.

Patro-

Patronis approbantibus juvenes, qui sæpissime orationes publice elaborarunt, nunc meo ductu occasione rerum, in Chilonis vita memorabilium perorabunt sequentes:

1. Jacobus Fahland, Langenweddingensis Magdeb. de Meteorismo actionum humanarum differet.
2. Christoph. Isaacus Bötticher, Magdeburgensis, verba faciet de Vaticanandi facultate.
3. Carolus Gottlob Cuno, Falckenberga-Stendaliensis, dicet de More Chilonio, (de quo vide Laërtium.)
4. Fridericus Hesse, Wernigeroda-Stolbergenfis, de Prærogativa proferet quædam.
5. Andreas Caspar Stammer, Wegelebio-Halberstadiensis, quem, postquam ille quatuordecim annos in Lyceo nostro eruditum trivit pulverem, publice collaudatum nunc dimittimus, de Lockio sermonem instituet valedicturus.

Quatuor priores Germanice perorabunt, ultimus Latino idiomate. Adeste igitur Mecænates, Fautores, Amici, atque conamina nostra, ad excitandam juventutem Ephorum jussu instituta, loco consveto, præsentia vestra, decorate.

72 May.

01 A 6670

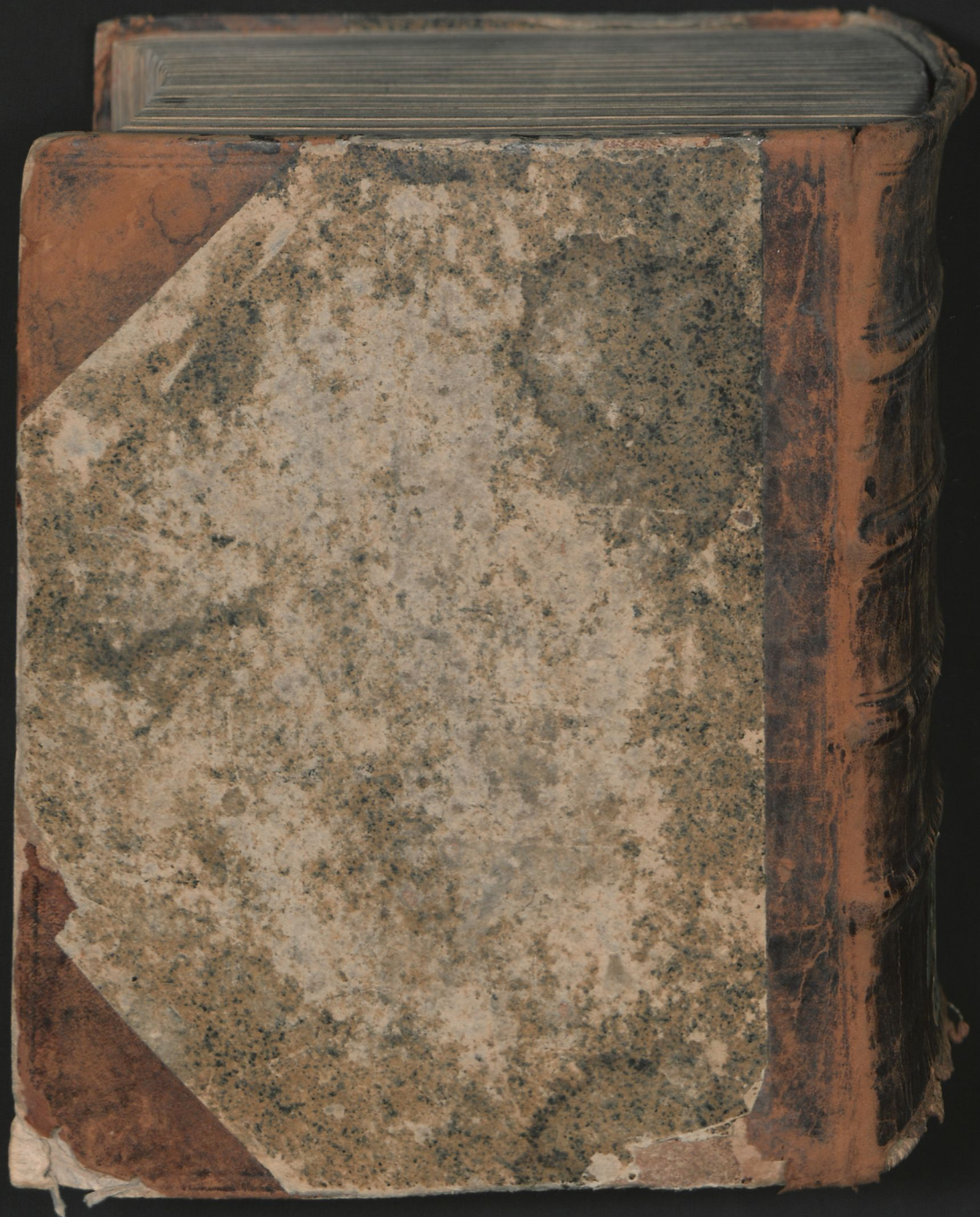

5b.

VD 18

VJ 17

VD 18

De
CHILONE,
Rectæ rationis amatore,
&
METEORISMO
LOGICO

Theses XII,
Programmatis instar ventilatæ;
Cui accedit

Actus Oratorius

D. 21. Septembr. hora IX. publice habendus,

Auctore

Samuele Walthero,
Gymn. Magd. ConR.

MAGDEBURGI, Typis Andreæ Mülleri. MDCCXVII.

